

ZOE APOSTOLACHE STOICESCU (1936–2017), MALACOLOG, MUZEOGRAF, OM DE CULTURĂ

Stelian GRIGORE¹, Gabriela ANDREI²

stelian.grigore@gmail.com; gabriela.andrei2019@gmail.com

ABSTRACT: Zoe Apostolache Stoicescu is an outstanding Romanian female museologist and malacologist. An alumna of the Faculty of Natural Sciences, specializing in Biology, at the University of Bucharest, she held several positions: a biochemist at the Epidemiological Centre in Ploiești, a museum curator, Head of Section and Director of the Natural Sciences Museum in Ploiești, Director of the Prahova Museum Complex. She founded the Museum of Human Biology (“Museum of Man”) in Ploiești in 1984.

With a Doctoral Degree in Biology (ecology), obtained under the guidance of Prof. Nicolae Botnariuc, Ms. Apostolache Stoicescu conducted research in the field of biology, ecology, ethnology (ethnobotany, ethnozoology, ethnoiatry), history of science, a.s.o., being the author of over a hundred articles and several volumes. For the *Dictionary of ecology* (in collaboration with P. Neacșu) she was awarded the “*Emil Racoviță*” Prize by the Romanian Academy.

She contributed to symposia and congresses in Romania and abroad (Paris (1973); USA (1982); Kosice (1985) etc.). She obtained scholarships in Czechoslovakia (1972), Germany (1980), USA (1982, at the Smithsonian Institute) and so on. She was a member of several scientific societies in Romania and abroad. In 1996, she became the *president founder* of the *Artistic Cultural Foundation “Rudolf Schweizer Cumpăna”*.

KEYWORDS: Zoe Apostolache Stoicescu; biology; ecology; ethnology; museology; „Museum of Man” Ploiești; president founder of „*Rudolf Schweizer Cumpăna*” Foundation

---

¹ Director al Casei de Cultură a Sindicatelor și al Universității Populare „Emil Racoviță” Piatra Neamț

² Membru asociat al Diviziei de Istoria Științei a Comitetului Român de Istoria și Filosofia Științei și Tehnicii al Academiei Române

Fig. nr. 1 – Zoe Apostolache-Stoicescu (1936–2017)

Zoe Stoicescu s-a născut la Ploiești, la 22 septembrie 1936, într-o familie în care setul principal de valori era educația, cultura și spiritualitatea. Studiile primare și liceale, în orașul natal, îi deschid un univers fascinant, cel al științelor naturale în general și al biologiei în special, prin harul profesorului emerit Margareta Moșneaga. După absolvirea liceului își continuă studiile la Facultatea de Științe Naturale, secția Biologie, din Universitatea București, și își va lua licența în 1959. Revine în Ploiești unde își face stagiul post-universitar ca biochimist la Centrul Epidemiologic. Din 1962 este muzeograf, apoi șef de secție, iar din 1970, director al Muzeului de Științele Naturii din Ploiești, demnă continuatoare a doamnei Margareta Moșneaga. Va realiza extinderea Muzeului cu noi spații expoziționale, în orașele Cheia, Slănic și Sinaia.

Încă din 1965 este membră în Comisia pentru Ocrotirea Monumentelor Naturii, de la Academia Română, contribuind în calitate de custode onorific, timp de un sfert de secol la protejarea rezervațiilor naturale și la extinderea acestora în aria subcarpatică.

În 1976 obține titlul de Doctor în științe biologice (specialitatea *ecologie*) în urma susținerii tezei intitulată „Studiul taxonomic zoogeografic și ecologic al unor populații de gasteropode terestre din bazinul râului Teleajen (Jud. Prahova)” avându-l conducător științific pe Prof. Dr. Doc. Nicolae BOTNARIUC.

În 1982 elaborează, împreună cu dr. Petre Neacșu, primul *Dicționar de Ecologie* din România, o lucrare de referință pentru știința românească, premiat în același an de Academia Română cu Premiul „Emil Racoviță”.

Fondator în 1984 al „Muzeului Omului” de la Ploiești, doamna Zoe Apostolache Stoicescu își imprimă viziunea sa multiculturală și interdisciplinară întregului patrimoniu muzeal al Județului Prahova, conducând cu răspundere și Oficiul Județean pentru Patrimoniu Cultural Național Prahova. În perioada 1984–1990 (anul pensionării), în calitate de director general al Complexului Muzeal Județean Prahova (ce reunește Muzeul de Artă, Muzeul de Istorie și Arheologie, Muzeul de Științe Naturale, Case memoriale ș.a.), pune în valoare pe plan național și internațional acest tezaur, prin nenumărate expoziții permanente și temporare, simpozioane și sesiuni, articole și comunicări științifice, monografii.

Cele mai importante activități externe ale Muzeului sunt realizate în parteneriat cu Muzeul Național din Praga – Cehoslovacia (1972, 1976, 1979, 1985), Muzeul Național din Berlin și Muzeul Igienii din Dresda – Germania (1980), Universitatea Lomonosov din Moscova – URSS (Rusia)(1978), Muzeul Omului din Paris – Franța (1973, 1981) și Institutul Smithsonian, Washington – SUA (1982). Zoe Apostolache Stoicescu participă la simpozioane și congrese, în România și în străinătate: Paris (1973), SUA (1982), Kosice (1985) etc și obține burse de studii, în Cehoslovacia (1972), Germania (1980) etc. În cadrul Programului de cooperare și schimburi dintre România și Statele Unite, în 1982 i se acordă o bursă de studii pentru realizarea și completarea tematicii Muzeului de Biologie Umană din Ploiești. Cu această ocazie, muzeograful Zoe Apostolache-Stoicescu face o prezentare la Centrul de documentare de la Smithsonian Institute (Washington D.C.), urmată de o deplasare în Munții Stâncoși. (Apostolache-Stoicescu, 2007)

De-a lungul activității sale ca muzeograf și ca director realizează numeroase cercetări în domeniul biologiei și ecologiei, etnologiei (etnobotanică, etnozologie și etnoiatrie), muzeologiei, istoriei științei, precum și numeroase activități cultural-educative. Cele peste o sută de articole,

Fig. nr. 2 – Schimb de idei, în biroul dnei director Apostolache

publicate în volume și reviste de prestigiu, stau mărturie în acest sens. Este membră a mai multor societăți științifice din România: Societatea de Științe Biologice, Societatea de Istoria Medicinii din România, Membru fondator al Fundației Nichita Stănescu (1990) și al Asociației Oamenilor de Știință Prahova (1992), precum și Membru I.C.O.M. (International Council of Museums).

Pensionarea oficială din 1990 nu-i aduce nici pe departe liniștea bine-meritată, ci o a doua tinerețe, devenind timp de un sfert de secol, între 1990–2015, una dintre figurile marcante ale activităților nonguvernamentale, participând la zeci de proiecte culturale interdisciplinare, cu o energie ieșită din comun. Atât în timpul activității ca muzeograf și director, cât și după pensionare susține numeroase conferințe în cadrul unor instituții de prestigiu din Ploiești, București și cu prilejul unor simpozioane muzeale. După pensionare, timp de doi ani, continuă să desfășoare la Ploiești muncă didactică, apoi participă la un contract important de cercetare științifică, în cadrul Institutului de Biologie al Academiei Române (1996–1998).

În 1996, la 110 ani de la nașterea pictorului Rudolf Schweitzer-Cumpăna, doamna dr. Zoe Apostolache-Stoicescu, demnă moștenitoare spirituală și materială a patrimoniului pictorului (în calitate de nepoată după a doua soție a acestuia, Elena Galathea Schweitzer-Cumpăna,

Fig. nr. 3 – Tot despre muzee și Muzeu...

născută Stoicescu) reușește să înființeze *Fundația Cultural Artistică „Rudolf Schweitzer–Cumpăna”*, ca fondator și președinte executiv, în timp ce marele critic și istoric de artă, Radu Ionescu, devine președinte de onoare. Vasta activitate desfășurată de Fundație, consemnată fie și succint în *Caietele Fundației*, atestă vigoarea acesteia și impactul deosebit asupra publicului iubitor de artă. Dintre acțiunile Fundației amintim câteva din numeroasele *expoziții de pictură și grafică* ale Maestrului, organizate la: Muzeul Țăranului Român (2001); Muzeul de Artă Vizuală din Galați (2006); Muzeul Național Cotroceni (2011); Muzeul Banatului – Timișoara; Muzeul Județean Ștefan cel Mare din Vaslui (2012) ș.a.m.d. De asemenea, *colocviile Fundației*, cu participarea unor personalități de marcă ale culturii românești actuale. În 2004 este acordată și prima bursă de studii în România unor studenți germani de la Universitatea de Artă din Berlin. Fundația organizează la un moment dat „Expoziția discipolilor”. Participanții donează din lucrările lor, iar contravaloarea tablourilor vândute intră în fondul pentru editarea albumului *Rudolf Schweitzer – Cumpăna* semnat de Radu Ionescu³,

³ Despre acest album, Mariana Șenilă-Vasilu scria pe 20 mai 2006 (Cronica de Artă, Centrul Cultural Pitești): «Dintr-o fericită întâlnire a intențiilor Fundației Rudolf Schweitzer-Cumpăna – președinte, d-na Zoe Apostolache Stoicescu – de a restitui memoriei artistice imaginea cât mai completă a picturii lui Rudolf Schweitzer-Cumpăna, cu unul din cele mai

tipărit în 2003 la Editura Fundației și distribuit gratuit multor biblioteci din România și din străinătate. Ca o recompensă pentru bogata sa activitate, Fundația „Schweitzer-Cumpăna” primește în 2011 Trofeul Asociației Centrelor și Cluburilor UNESCO (Apostolache-Stoicescu, Zielinski, 2014).

O trecere în revistă a titlurilor celor peste 100 de articole publicate de Zoe Apostolache-Stoicescu ne zugrăvește imaginea unui om de știință și de cultură cu vaste preocupări în varii domenii, cu o viziune de ansamblu interdisciplinară asupra lumii materiale și spirituale.

Aceeași imagine a personalității complexe a doamnei Zoe Apostolache-Stoicescu reiese și din enumerarea titlurilor celor mai importante cărți realizate de-a lungul a cinci decenii de activitate științifică, muzeistică și culturală. La lista pe care o menționa chiar domnia sa în 2007, am adăugat titlurile apărute ulterior:

Cărți publicate în calitate de autor și coautor:

1. *Monografia județului Prahova*. În colecția Județele patriei. Editura Sport-Turism, București, 1981, 337 p. Participare în colectivul de autori. Capitolul „Cadrul natural”.

2. *Dicționar de ecologie* (în colaborare cu lector dr. Petre Neacșu, Facultatea de Biologie București), Editura Științifică și Enciclopedică, București 1982. A primit Premiul „Emil Racoviță” al Academiei Române/1982.

3. *Leacuri cu animale* (pe probleme de zooterapie) Zoe Apostolache-Stoicescu. Editura Floare albastră, București 2003

4. *Dicționarul enciclopedic al mediului* – sub îngrijirea dr. Constantin Pârvu, Vălenii de Munte, județul Prahova, Editura Monitorul Oficial, 2005

5. *Terminologia populară românească în medicină*. Prof. Ion Georgescu Vâște, Zoe Apostolache-Stoicescu, (680 p.), ediție îngrijită și completată de Zoe-Apostolache Stoicescu, Editura Maiko, București 2005

---

obiective condeie ale criticii de artă contemporane – Radu Ionescu –, s-a născut albumul dedicat acestui pictor, argeșean nu doar prin naștere (a văzut lumina zilei la Pitești, la 7 mai 1886), ci și prin afecțiunea pe care a vădit-o pentru aceste locuri(...). Meritul acestui album, apărut la București, în editura fundației în 2003, se cuvine egal împărțit între cei doi, tanticul chin administrativ-documentar revenindu-i distinsei președinte, d-na Zoe Apostolache-Stoicescu, nepoată a pictorului, iar concepția, redactarea textului, selecția și aparatul critic aparținând regretatului critic Radu Ionescu, ce pentru meritele sale a și fost numit președinte de onoare al Fundației».

6. *Stihuri peste generații* – (împreună cu Liana Dupont, Sabina Popa și Eliza Tomescu) Editura Fundației Rudolf Schweitzer – Cumpăna, București 2005

7. *Margareta Moșneaga – Sensul unei vieți*. Monografie sentimentală. Editura Fundației Cumpăna, București, 2007. (205 p.)

8. *Pictorul Rudolf Schweitzer – Cumpăna . Frânturi de viață .* (împreună cu M. Zielinski) Editura Fundației Rudolf Schweitzer – Cumpăna, București 2014. (240 p.)

Ca editor și redactor:

1. Anuarele Muzeului de Științele Naturii Ploiești (1971–1988)
2. Anuarele Complexului Muzeal Prahova (1984–1990)
3. Caietele Fundației „Rudolf Schweitzer – Cumpăna” (1998–2006)
4. Rudolf Schweitzer – Cumpăna (album cu operele pictorului) Radu Ionescu. Editura Fundației Rudolf Schweitzer-Cumpăna, București 2003.

Nu putem să vorbim despre ceea ce a realizat în scris Zoe Apostolache-Stoicescu, fără să amintim măcar un cuvânt despre soțul său, George Apostolache, un om deosebit, modest, calm și ordonat, care i-a fost sprijin necondiționat întreaga viață.

Mi-e greu, mi-e aproape imposibil să vorbesc despre doamna Zoe Apostolache la trecut și să aștern pe hârtie atât de multe amintiri legate de această doamnă ...A fost pentru mine nu numai ca o mamă, dar și educatorul și mentorul meu, influențându-mi întreaga viață. Cândva, o să scriu despre toți acești ani în care mi-a însoțit pașii...Dar nu a trecut destul timp și nu pot încă vorbi despre *doamna Zoe*, la trecut... Destinul necruțător o răpește dintre noi în ziua de 28 iulie 2017. Familia, discipolii, colaboratorii, colegii și oamenii de știință din țară și străinătate care au cunoscut-o și apreciat-o o vor păstra veșnic în amintire așa cum a fost: O FLACĂRĂ VIE PE ALTARUL CUNOAȘTERII.

*

Pe Zoe o știam de mult, de când mă angajasem la Muzeul Antipa. O știam de la sesiunile de comunicări și de la diverse întâlniri intermuzeale, din București și din țară. O știam pe doamna Apostolache de la Muzeul din Ploiești, dar nu pot să spun că o cunoșteam. Abia în 1998 distanța dintre

noi a dispărut, atunci când i-am cerut sfatul și ajutorul legat de participarea mea la Congresul BIOECO 2 din Macedonia, de la Ohrid. M-a primit cu drag și disponibilitate și am făcut împreună o lucrare de malacologie, o sinteză, pe care am prezentat-o la Congres. De atunci am rămas în cele mai bune relații, bazate pe încredere și prietenie. Îmi plăcea s-o vizitez, în casa aceea frumoasă, plină de tablouri, mobile vechi și obiecte de artă, ce aparținuse unchiului său, Rudolf Sweitzer-Cumpăna. Întâlneam acolo acea atmosferă caldă, intimă, plină de bun gust și armonie, ce te face să uiți complet de lumea din afară...Stăteam de vorbă întotdeauna la o cafeluță cu „ceva dulce”, iar la plecare insista de fiecare dată să-mi dea și „ceva bun” pentru acasă.. Zoe era un om dornic în permanență să ofere și celorlalți din ce avea. „*Mama mea era așa*” îmi spunea, atunci când amintirile dragi o năpădeau... Imi povestea și din vremea războiului, când era copil... Imaginile de atunci îi rămăseseră vii în minte. Ploieștiul bombardat, ruinele fumegânde pe lângă care trecea, de mână cu părinții...Ascultând-o, parcă vedeam aieva lucrurile acelea, pe care eu nu le trăisem. De multe ori am rugat-o să pună pe hârtie asemenea amintiri, adevărate documente aparținând istoriei. Ne-am amuzat, la un moment dat, de povestea cu carnea de „vacă”...Mama o trimitea să cumpere carne de vită, iar ea, copil fiind, lua de cal, că era un pic mai ieftină, iar de bănuții rămași își cumpăra ceva dulciuri. Nici acum nu-mi vine să cred că nu pot s-o mai găesc pe Zoe, acolo-n casa aceea frumoasă, plină de tablouri, de mobile vechi și obiecte de artă... Cu siguranță, amintirea sa va rămâne vie în mintea tuturor celor care au cunoscut-o.

În 2007, în primul capitol al cărții dedicate profesoarei sale, Zoe Apostolache răspunde anticipat cititorilor la întrebarea „De ce o carte despre Margareta Moșneaga”, reconstituind în câteva fraze *portretul complex, profund uman al acestei deosebite și multilaterale intelectuale*: „*dacă... un om știe să fie sensibil la suferințele și problemele celor din jurul său, ...este mereu gata să asculte și să ajute pe toți cei care au nevoie de sprijinul său, ...știe să respecte omul, munca, valoarea, ...manifestă o atitudine decent prietenoasă, față de ce-l înconjoară, ...iubește munca în general, iar profesia pentru care s-a pregătit o prestează cu dăruire și pasiune, ...este modest, deși are o pregătire științifică și un bagaj de cultură onorabil, ...este cinstit atât cu sine cât și cu ceilalți oameni, ...îi îndeamnă pe elevii și colaboratorii săi să folosească fiecare clipă, fiecare zi, amintindu-le mereu cât de prețios este timpul prin ireversibilitatea sa, ...prin exemplul personal contribuie la formarea unor atitudini și calități la cei din jur,*

...este perseverent în tot ceea ce își propune pentru a duce totul la îndeplinire, ...în tot ceea ce întreprinde implică minunatele sentimente precum devotamentul și dragostea de oameni, ...cum am putea numi un astfel de om? Răspunsul vă aparține...». Zoe Apostolache-Stoicescu a avut, la rândul Domniei Sale, toate aceste calități.

În 2014, în cartea dedicată *Maestrului*, într-un mic capitol intitulat *Amintire*, găsim aceste rânduri: «*Cu trecerea anilor, fiecui om simte nevoia să-și amintească etape de viață selectând în mod deosebit pe cele mai semnificative, care în genere, nu se uită. Mi-a venit și mie rândul să număr momentele bune trăite în tinerețe, de a căror candoare m-am bucurat. În general, m-am simțit bine în preajma unor persoane deosebite, de la care aveam de învățat și pe care le respectam din tot sufletul. Din fericire, atât în timpul studiilor universitare cât și în viață, am întâlnit oameni de mare valoare; cred că este un „dar” pe care merită să-l apreciezi.*».

Bibliografie:

- [1] Apostolache-Stoicescu Z., *Margareta Moșneaga – Sensul unei vieți*. Monografie sentimentală. Editura Fundației Cumpăna 1–205. București, 2007.
- [2] Apostolache-Stoicescu Z., Zielinski M., *Pictorul Rudolf Schweitzer-Cumpăna. Frânturi de viață*. Editura Fundației Rudolf Schweitzer-Cumpăna, 1–240. București 2014.